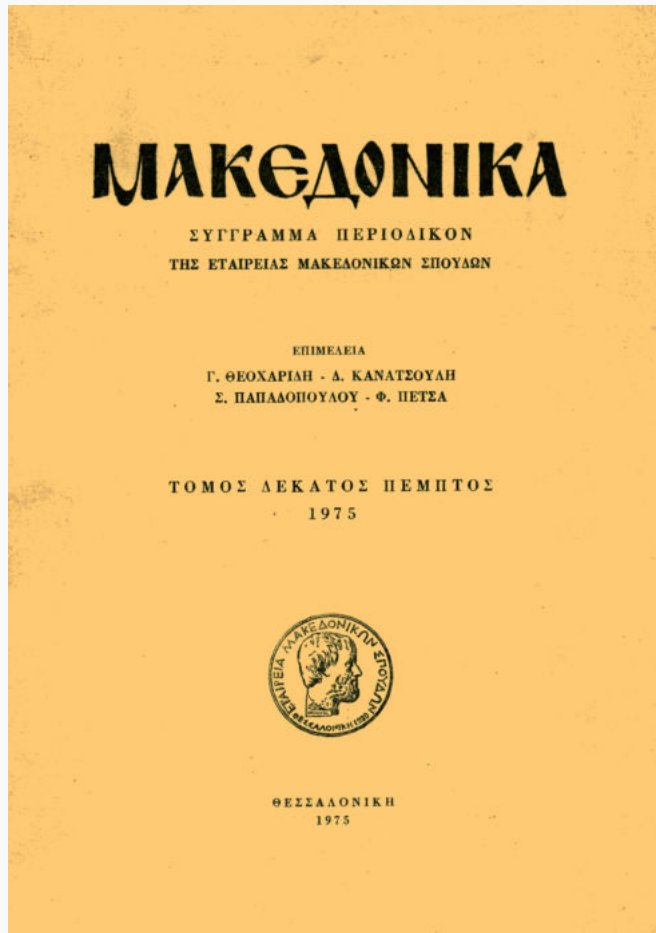

Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

Αθανασίου Ε. Καραθανάση, Η Φλαγγίνειος Σχολή της Βενετίας

Αθ. Αγγελόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.619](https://doi.org/10.12681/makedonika.619)

Copyright © 2014, Αθ. Αγγελόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αγγελόπουλος Α. (1975). Αθανασίου Ε. Καραθανάση, Η Φλαγγίνειος Σχολή της Βενετίας. *Μακεδονικά*, 15(1), 399–401. <https://doi.org/10.12681/makedonika.619>

περί προαγωγῆς αὐτοῦ εἰς καζάν, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ περιλαμβάνετο καὶ τμήμα τοῦ ὁμόρου καϊμακαμίου Κιλκίς· εἰς τὴν ἰδίαν πρότασιν ἐγένετο λόγος καὶ περὶ συστάσεως τοῦ καζὰ Κατερίνης¹. Δηλαδὴ μετὰ τὸ 1882 καὶ οὐχὶ μετὰ τὸ 1892 προήχθησαν εἰς ἔδρας καζὰ ἡ Γευγελή καὶ ἡ Κατερίνη.

Ἄρκετὰ τοπωνύμια καὶ κύρια ὀνόματα δὲν ἀποδίδονται ὀρθῶς. Οὕτω, π.χ. ἡ Γκουμέντσα (σελ. 10, 57) εἶναι ἡ σημερινὴ Γουμένισσα, ἡ Δρυάνιστα (σελ. 13) εἶναι ὁ σημερινὸς Μοσχοπόταμος εἰς τὸν νομὸν Πιερίας, ὁ Δημήτριος Μακεντόνσκι (σελ. 55, σμμ. 1) εἶναι ὁ Δημήτριος Μακεδὼν καὶ ὁ Γαβριήλ Λεσνόβσκι εἶναι ὁ Γαβριήλ Λεσνόβου (σελ. 34, σμμ. 1).

Ἐσαυτῶς, γίνεται χρῆσις ἀνακριβῶν ὄρων ἱστορικῶς, γλωσσικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς. Οὕτω, π.χ. ἀναφέρονται οἱ ὄροι «σλαβομακεδονική», «σλαβομακεδόνας» (σελ. 34). Πρόκειται περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ιδιώματος ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ ἀναφερόμενοι ἀνωτέρω ὄροι χρησιμοποιοῦνται ἐσφαλμένως παρ' ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς γλωσσικῆς προπαγάνδας τῶν Σκοπίων, ἡ ὁποία πλαστογραφεῖ ἀπὸ τοῦ 1945 κ.έ. τὸ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὸν ἰδίωμα ὡς δῆθεν «μακεδονικὴ» ἢ «σλαβομακεδονικὴ» γλῶσσον, ἡ ὁποία ὁμως κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον (μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος) ἦτο ἄγνωστος, ὅπως χαλκεύεται σήμερον εἰς τὴν νότιον Γιουγκοσλαβίαν.

Οἱ ὄροι «ἐκβουλγάρισις» (σελ. 37, σμμ. 1), ἀλληλοδιδάκτης (σελ. 38), «βουλγαροποίησης» (σελ. 44, σμμ. 3) δὲν εἶναι ἀκριβεῖς, διότι ὁμιλοῦμεν πάντοτε περὶ ἐκβουλγαρισμοῦ, ἐξελληνισμοῦ κ.ο.κ., ὡς ἐπίσης καὶ περὶ ἀλληλοδιδασκαλείων καὶ ἀλληλοδιδασκάλων.

Τέλος, δὲν εὐσταθοῦν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὄροι «ὁ Ἁγαθάγγελος Βοδενῶν» (σελ. 10) καὶ «τιτουλάριος ἐπίσκοπος Καμπανίας» (σελ. 128, σμμ. 1). Κάνομεν πάντοτε χρῆσιν τοῦ ὄρου «ὁ Βοδενῶν Ἁγαθάγγελος», «ὁ Θεσσαλονίκης Παντελεήμων», «ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος» κ.ο.κ., προηγεῖται δηλαδὴ ὁ θρόνος καὶ ἀκολουθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκάστοτε ἐπισκόπου. Ὁ ἐπίσκοπος Καμπανίας δὲν ἦτο «τιτουλάριος» ἐπίσκοπος «παύαι ποτὲ διαλαμψάσης», ἀλλὰ συγκεκριμένης ἐπαρχίας κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον μὲ ποίμνιον ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ 1931, ὅποτε κατηργήθη, τμήματος αὐτῆς ἐντεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Λουδίου ὑπαχθέντος εἰς τὴν μητρόπολιν Βεροίας, τοῦ δὲ ἐτέρου πέραν τοῦ Λουδίου εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης².

Αἱ ἀνωτέρω γενικά καὶ εἰδικά παρατηρήσεις, χωρὶς νὰ μειώσουν τὴν σημασίαν καὶ τὴν συμβολὴν τῆς ἐργασίας ταύτης, ἡ ὁποία γενικῶς εἶναι ἀξιέπαινος καὶ συντελεστικὴ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ σπουδαίου κεφαλαίου τῶν ἑξένων προπαγανδῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐγένοντο ἀπὸ ἀγαθῆν πρόθεσιν ἐξυπηρετήσεως τῆς ἀληθείας καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐξυπηρετοῦν καὶ συμπληρώνουν τὴν ὑπὸ κρίσιν ἐργασίαν.

¹Ἰδρμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΑΘ. ΛΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Ἄ θ α ν α σ ῖ ο υ Ε. Κ α ρ α θ α ν ἄ σ η, Ἡ Φλαγγίνειος Σχολὴ τῆς Βενετίας, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 386.

² Ἡ ἴδρυσις, ὀργάνωσις, λειτουργία, ἐξέλιξις καὶ σημασία τῆς Φλαγγίνειου Σχολῆς ὡς καὶ οἱ σημαντικώτεροι ἀπόφοιτοι αὐτῆς συνθέτουν τὴν διατριβὴν τοῦ κ. Ἄθ. Καρυθινάση. Ὁ Κερκυραῖος Θεωδῆς Φλαγγίνης (1579-1648) ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος Ἑλλήν κεφα-

1. Ἄ θ. Ἄ γ γ ε λ ο π ο ὕ λ ο υ, Αἱ ἑξέναι προπαγάνδαι εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πολυανῆς κατὰ τὴν περίοδον 1870-1912, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 103, ὑποσ. 1.

2. Αὐτόθι, σ. 14, ὑποσ. 1.

λαιοῦχος κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα· τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέθετε τὴν μεγαλύτεραν περιουσίαν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς (σ. 35 καὶ 42). Εἰς τὸ μεσουράνημα ἀκριβῶς τοῦ Φλαγγίνη (ἀρχὲς καὶ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος) ἡ ἐπιρροή τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν Ἰησοῦιτῶν εἶχε λάβει ἐπικίνδυνον τροπὴν (σ. 44-51). Αἱ ἀνησυχίαι τοῦ Θωμᾶ Φλαγγίνη ἐξεδηλώθησαν συγκεκριμένως δι' ὑπομνήματος πρὸς τὰς Βενετικὰς ἀρχὰς καὶ τελικῶς διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ (σ. 51-57).

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ συγγραφεὺς, ἀφοῦ δίδει σαφῆ εἰκόνα περὶ τῆς πρώτης ὀργανώσεως τοῦ Φλαγγινιανοῦ καὶ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὴν προβλημάτων (σ. 65-89), κἀμειν ἰδιαίτερον λόγον διὰ τοὺς διδασκάλους (σ. 90-137), τοὺς ἐπόπτας (σ. 137-153), τοὺς οἰκονόμους (σ. 153-154), τοὺς μαθητὰς (σ. 154-183), τὰ μαθήματα καὶ τὴν παιδαγωγικὴν μέθοδον (σ. 184-216) καὶ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν εἰς τὸ Φλαγγινιανὸν (σ. 216-220).

Τὸ μέρος Β' ἀναφέρεται ἐιδικότερον εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ παρακμὴν (σ. 225-228), τὴν ἀκτινοβολίαν (σ. 228-240) καὶ τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τοῦ σχολείου διὰ νὰ χωρῆσιν τελικῶς ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ μέρος Γ' εἰς τὸ λιαν ἐπίτιμον καὶ λεπτομερικῶν κεφάλαιον τῶν ἀποφοιτῶν αὐτῆς (σ. 240-307). Ἀνακεφαλαιῶν ὁ συγγραφεὺς τὰς παρατηρήσεις του ὡς πρὸς τὴν ἀκτινοβολίαν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ σχολείου αὐτοῦ λέγει ἐπὶ λέξει: «στὸ Φλαγγινιανὸν σπούδασαν νέοι σχεδὸν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα: ἀπὸ τὴν Κύπρο, τὰ Ἐπτάνησα, τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴ Μικρασίαν, τὴν Ἥπειρον, τὴν Δαλματίαν. Ἡ ἀκτινοβολία καὶ ἡ φήμη λοιπὸν τοῦ σχολείου ἦταν σχεδὸν πανελληνία» (σ. 234) καὶ «ἐκεῖνο πού ἔχει βασικὴν σημασίαν γιὰ τὸ νέο Ἑλληνισμὸν εἶναι ἡ ἴδρυση σχολείων στὸν ἐλληνικὸν ἄνωρον, τὸν τουρκοκρατούμενον μάλιστα, ἀπὸ Ἑλληνας τοῦ κύκλου τῆς Βενετίας, πλὴν μιουμένου τὸ παράδειγμα τῶν Φλαγγίνη διέθεσαν μεγάλα ποσὰ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ» (σ. 238). Συνοψίζων τὰς περὶ τῆς ἐργασίας ταύτης κρίσεις, ἀξίζει ἀκόμη μιὰ φορὰ νὰ ἐπισημανθῆ ἔδω ὅτι, στηριγμένος ὁ συγγραφεὺς εἰς ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον ἀρχεαἰκὸν ὕλικόν, προσφέρει μίαν πολὺν καλὴν εἰκόνα τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ σχολείου τοῦ ἀποδημοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ συμβάλλει θετικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς παιδείας ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῆς ἐλληνικῆς διασπορᾶς (βλ. λεπτομερέστερον, Κ. Θ. Δημαρᾶ, «Τὸ Βῆμα» 7-5-76).

Θὰ ἐπιμείνω κυρίως εἰς ἓνα ἄλλο σοβαρὸν κεφάλαιον τῆς Φλαγγινεοῦ Σχολῆς, τὴν συμβολὴν τῆς εἰς τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῆς θελήσεως τοῦ διαθέτου. Ἡ θέλησις τοῦ Φλαγγίνη, ὅπως φαίνεται εἰς τὸ σχετικὸν Ὑπόμνημα καὶ τὴν Διαθήκην του, ἦτο ἡ σοβαρὰ λήψις μακροπροθέσμων μέτρων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς παπικῆς προπαγάνδας, ὅπως αὕτη ἐξεδηλώθη μὲ τὴν καταλυτικὴν διείσδυσιν τῶν Ἰησοῦιτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας, τῆς διασπορᾶς καὶ τῆς ὑποδοῦλου. Δηλαδή ὁ Φλαγγίνης, μεταξὺ ἄλλων, ἐπεθύμει τὴν ἴδρυσιν Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐγαλοῦχε καὶ θὰ προετοιμάζεν ἱκανοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ λαμπροὺς ὑποστηρικτὰς τοῦ ὑπὸ διάβροσιν Ἑλληνικοῦ Γένους ἀπὸ μέρους τῶν ἐπικινδύνων Ἰησοῦιτῶν.

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ὑπὸ τῆς παρουσίας διατριβῆς λεπτομερῆς παρουσιάσις τῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ φιλολογικῆς δραστηριότητος τῆς Φλαγγινεοῦ Σχολῆς λαμβάνει ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω πλαισίων τὴν πραγματικὴν τῆς διάστασιν· ἡ φιλολογικὴ παιδεία τῆς Φλαγγινεοῦ ἔχει τὴν θέσιν μέσου πρὸς ἐπιτεῦξιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς σχολῆς αὐτῆς. Εἰς τὰ ἀνωτέρω πλαίσια ἐκινήθη ὁλος ὁ βίος τῆς σχολῆς αὐτῆς, διότι ἡ ὀργανώσις τῆς, ὁ ἐσωτερικὸς κανονισμὸς μαθητῶν καὶ καθηγητῶν, ἡ αὐστηρὰ θρησκευτικὴ ζωὴ ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς σχολῆς, ἡ ἐπιστράτευσις καὶ σχολαστικὴ ἐκλογή ἐιδικῶν στελεχῶν, δυναμένων νὰ γνωρίζουν τὰς μεθόδους καὶ ἐνεργείας τῶν ὑποῦλων καὶ λιαν εὐπαιδευτῶν Ἰησοῦιτῶν εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Δαλματίαν, τὰ Ἐπτάνησα, τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τὸν λοιπὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν, ὅλα αὐτὰ δεικνύον τὸν χαρακτῆρα, τὴν ἀποστολὴν καὶ ἀπωτέραν σημασίαν τῆς Σχολῆς, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ διαθέτου.

Ἐδὼ ἀκριβῶς διαπιστώνω τὸ κενὸν τῆς διατριβῆς αὐτῆς, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συμπλη-

ρωθή εις τὸ κεφάλαιον τῆς οὐσιαστικῆς συμβολῆς τῆς εις τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς παπικῆς προπαγάνδας. Ἀσφαλῶς, σχετικὸν ὑλικὸν θὰ ὑπάρχῃ εις τὰ ἄρχεια τῆς Congregationis de Propaganda Fidei τοῦ Βατικανοῦ. Ὅπως ἴσχυε, εἰς τὸ περιθώριον τῆς ὅλης φιλολογικῆς αὐτῆς ἐργασίας γίνονται γενικότεραι νύξεις περὶ τῆς προσφορᾶς τῆς Σχολῆς εἰς τὴν σελίδα αὐτὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς διασπορᾶς, ὅπως ἀντιθέτως καὶ περὶ τῶν ἀδυναμιῶν τῆς πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν ὑπάρξεώς της (βλ. σχετικῶς εἰς σ. 66-67, 90-91, 136, 196-200, 216-220, 240-246, 249, 317).

Βεβαίως, τοῦτο τὸ κενὸν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον μειώνει τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου, ἀπλῶς ἀποκαλύπτει τὴν μονόπλευρον, τὴν αὐστηρῶς φιλολογικὴν, θεώρησιν τῆς Φλαγγινείου καὶ δίδει τὴν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἴδιον τὸν συγγραφεὴ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ καὶ τὴν ἄλλην ὄψιν τῆς Φλαγγινείου, αὐτὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Φλαγγίνης διέθεσε τὴν τεραστίαν περιουσίαν του, ὥστε ἡ σχολὴ τῶν ὀνειρῶν του νὰ καταστῇ προπύργιον καὶ πνευματικὸς φάρος τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδοξίας τῆς Διασπορᾶς, ὅπως καὶ πράγματι ὑπῆρξεν ἡ Φλαγγίνιος. Πάντως, ἡ φιλολογικὴ καὶ ἡ ἐν γένει προσφορὰ τῆς Φλαγγινείου εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἐκπαιδευσίαν, ὅπως τόσον ὥρατα ἀναπτύσσεται εἰς τὴν διατριβὴν, ἀποτελεῖ ἀντιπροσωπευτικὴν ἐκφρασίαν τῆς συμβολῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐκπαιδευσίαν τοῦ νεωτέρου ἐλληνισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας τόσον μεταξύ τῶν ὑποδοῦλων Ἑλλήνων ὅσον καὶ μεταξύ τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς.

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου

ΑΘ. ΑΙΓΕΛΟΠΟΛΙΤΟΣ

Ε. Γκούμα, Λιβάδι, Γεωγραφία Ἱστορικῆ Λαογραφικῆ Ἐπισκόπησης, Λιβάδι 1973, σελ. 220 καὶ Ίω. Συνεφάκη, Λιβάδι, ἡ πατριὰ τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου, Κατερίνη 1973, σελ. 136.

Ὁ Κολινδρός, τὸ Λιτόχωρο, τὸ Λιβάδι καὶ ὁ Κοκκινόπλος συνιστοῦν ἐπὶ αἰῶνας τὰ βασικὰ κέντρα τῆς ἐλληνοφάνου καὶ βλαχοφάνου ρωμηοσύνης εἰς τὰς ὄρσειράς Ὀλύμπου-Πιερίων. Ἡ ἐθνικὴ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ἡ ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικοεμπορικὴ δραστηριότης τῶν κέντρων τούτων, ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ, ἀποτελοῦν εἰσέτι παρθένον γενικὸν ἔδαφος διὰ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν.

Ἡ διαπίστωσις αὐτῆ προκαλεῖ δικαιολογημένην συγκίνησιν, κάθε φορὰ πού βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος μελέται καὶ ἄρθρα, τὰ ὅποια ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐρχονται νὰ διαφωτίσουν πτυχὰς τοῦ παρελθόντος τῆς καρδίας αὐτῆς τῆς ἐλληνικῆς γῆς. Αἱ ὑπὸ παρουσίαν μελέται ἀναμφιβόλως ἐκφράζουν θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν περαιτέρω ἐνθάρρυνσιν δι' οὐσιαστικὰς ἐρεῦνας περὶ τοῦ παρελθόντος τῆς κοιτίδος αὐτῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ Ὀλύμπου-Πιερίων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ προσφάτου παρελθόντος.

Τὰ ἔργα τῶν κ.κ. Γκούμα-Συνεφάκη δὲν ἐπιδιώκουν εἰδικούς ἐπιστημονικούς στόχους, ἀποβλέπουν κυρίως, ὅπως γράφει ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, «στὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν καταγραφή τῶν ἱστορικῶν στοιχείων, πού ἦταν διάσπαρτα σὲ διάφορα βιβλία, περιοδικὰ, τίς ἐνθυμίσεις καὶ παραδόσεις, κάθε εὑρημα, τὸ ὁποῖο θὰ φώτιζε τὴν ἱστορία τοῦ Λιβადίου, τὴν πνευματικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωὴ του, κάθε τι, πού συνδέεται μὲ τὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ τοῦ νὰ βρεθῇ συγκεντρωμένον καὶ διασωθῇ μὲ τὴν εὐχὴ σύντομα νὰ συμπληρωθῇ ἀπὸ ἄλλο ἐρευνητῆ» (σ. 5, τοῦ κ. Γκούμα). Οὕτω, ἄγνωστον μέχρι πρό τινας ὑλικόν, ἐγκυκλοπαρμῆνον εἰς τὸ Λιβάδι καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ, εὐρίσκεται πλέον ἀποτεθησαυρισμένον εἰς τὰ οὐο ἀλληλοσυμπληρούμενα αὐτὰ ἔργα, τὰ ὅποια εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ἐπέχουν ἕσιν ἐμμέσων πηγῶν διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ παρελθόντος τοῦ Λιβადίου καὶ τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου.

Οἱ ἐν λόγῳ συγγραφεῖς ἀναφέρονται κατὰ σειρὰν εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν, τὴν οἰ-